

Tételsor és irodalomjegyzék

BA és OMA III. évfolyam történelem – 2021/2022 első félév

Előadó: Velkey Ferenc

Újkori magyar történelem I.

Neptun kódok: BTTR261BA, BTTR261OMA

I, Szakmai elemzések; társadalom-, művelődés-, gazdaság és eszmetörténet

- I/1. A „reformkor” ideje – a kortársak ideje.** Kronológiai dilemmák: a megszakítottság / folytonosság vita; „elsötétülő évtizedek,” korszakok-korszakhatárok (1790–1848), jelenségek a „hosszú” és a „rövid” tartamok felől nézve.
- I/2, A reformkor tere** – politikai-földrajzi keretek, térképviták, közjogi, kulturális, nemzeti tér-élmények és képzetek; egyéni térhasználat.
- I/3. Rendi társadalom: változásban.** Státuszok, rendi keretek, demográfia, etnikai viszonyok, új társadalmi szerepek, a „polgár” fogalmai, társadalmi mobilitás lehetőségei és korlátai (stb.).
- I/4. Az „országalkotó népesség” – a főnemesség és a nemesség társadalomtörténete;** a nemesi társadalom és tagoltsága, a kiváltságrendszer, státusz, presztízs, regionális jellegzetességek, kultúra, életmód, élethelyzetek.
- I/5. A paraszti-jobbági társadalom a 19. század első felében** – jobbágyok, zsellérek, átmeneti helyzetű rétegek jogi és élethelyzetei, szolgáltatások és kötelezettségek, változástendenciák.
- I/6, A reformkor „generációs elbeszélései”** és a nemzedékiség társadalomtörténeti vonatkozásai a reformkor összefüggésében.
- I/7, Mindennapok tapasztalatai a 19. században** – tér-idő, mozgás-utazás, időjárás, napirend, a hétköznapi élet történeti témái.
- I/8. Egy különleges reformer identitás rögzülése: az „erényszövetség.”** Széchenyi, Wesselényi, Eszterházy (Mihály) „szövetségének” története, Széchenyi és Wesselényi sajátos-különböző reformer-önképei, reformer identitás-kostrukciók és küldetésstudatok.
- I/9. A „legnagyobb magyar.”** Egy névhelyettesítő metafora születése és működése. Kossuth három megnyilatkozásának (1840–1841) elemzése, Széchenyi reakciói. A „metafora” használati értéke és problémái, fények és árnyak Széchenyi életében.
- I/10. A haza „Mózese”, „bölcse”, „Egmontja”, „hajósa” ...** A reformkor „nagyjai” a kollektív emlékezetben, a meghatározó névhelyettesítő metaforák, az idealizáció és deheroizáció buktatói, fények és árnyak.
- I/11. Helyzetelemzések és reformkoncepciók az 1830-as évek elejéről** (Széchenyi „három piramidja, Desseffy Taglalatja, Wesselényi Balítéletekről-je).
- I/12. Nemzettudat és nacionalizmus** (az „államnyelv”, nemzetfogalmak, politikai koncepciók, nemzetiségi társadalmak és mozgalmak, konfliktusok és megoldási kísérletek).
- I/13. A Széchenyi–Kossuth vita** kibontakozása, témái, motívumai, érvei és hagyománya.
- I/14. A centralista–municipalista vita** alaphelyzete, lényege, a szembenállók pozíciói és érvei.
- I/15. A konzervativizmus jellegváltozásai;** állagörzők, „fontolva haladók” és kormányzati reformtörekvések.
- I/16. Az „örökváltság” eszméje és annak változatai,** története a reformkor szellemi és politikai küzdelmeiben, (ha nem is végleges) lezárása 1848-ban.
- I/17. A „közös teherviselés” története** – a jogkiterjesztés logikája és korlátai, a „közös teherviselés” kívánalma, részleges koncepciója, fél sikerei és kudarcai az 1848-as megvalósulásig.
- I/18. Gazdaság, gazdaságpolitika a század első felének Magyarországon** (Az agrárágazatok, infrastruktúra és ipar, kereskedelem és vámpolitika, konjunktúrák, dekonjunktúrák és pénzügypolitika).
- I/19. Művelődés és műveltség „a nemzeti” jegyében** (szellemi áramlatok, művészetek és művészek, kulturális intézmények, nyelvújítás és nyelvügy).
- I/20, A „civil társadalom” reformkori dinamikája:** kaszinók, társas körök egyletek, ezek művelődés és társadalomtörténete.
- I/21. A Görgei-kérdés** és története.

II, „Történetek” kronologikus rendben (köz-, politika-, intézmény- és hadtörténet)

1, A rendi-nemzeti mozgalom jellege, programja; II. Lipót és az országgyűlés (1790–91); a közjogi kompromisszum tartalma (1790/91 törvényei).

2, A reformok és reformerek sorsa; a (jól „megnevezhetetlen”) Martinovics-féle összeesküvés története (és értékelésének irányai).

3, Hadsereg a „francia” háborúk forgatagában (1792-1815) (hadszervezet, győri csata, hadfiorosok).

4, Közélet a háborúk korában: „adók, katonák, országgyűlések” és proklamációk (1795–1815).

5, Magyarország kormányzása a „szent szövetség” szellemében és a korrekciók (1815–1825) Új jelenségek a diéta (1825–1827) után.

6, A kormányzás rendszerei (Az „összmonarchia” és Magyarország, rendi dualizmus, a hatalmi struktúra, a dinasztia, központi kormányzervek, dikasztériumok, megyék stb.).

7, Az országgyűlések intézményrendszere és működése.

II/8. A „reformkor” genezise, Széchenyi István és politikai pályakezdete.

9, A reformmozgalom megszerveződése, Wesselényi Miklós irányadása.

II/10. Az első „reformországgyűlés” – operátumok, erőviszonyok, tárgyak, viták (1832–36).

II/11. A „kormányzati terrorizmus” politikája és küzdelmes feloldása (1834–1839/40).

II/12. A nyilvánosság új lehetőségei: Kossuth és a Pesti Hirlap; újságok és sajtóviszonyok.

II/13. Megye, diéta, politika – egy (sokat ígérő) diéta-közi ciklus és egy kudarcos országgyűlés (1840–44);

14, Diéta utáni útkeresések: „szociális mozgalmak” és a centralista-municipalista vita;

15, Politikai pártok, programok és pártküzdelmek (1845–1847), az utolsó rendi diéta első szakasza (1848. februárig);

16, A „törvényes forradalom” (1848. március-április).

II/17. A Batthyány-kormány stabilizációs kísérletei; bel- és külpolitikája (1848. április–szeptember);

II/18. A magyar politika jelleg-, és a népképviseleti országgyűlés helyszín-változásai (a „szeptemberi válságtól” Aradig);

II/19. 1848–49 hadtörténete I. (felkészülés és helytállás; a „téli hadjárat”);

II/20. 1848–49 hadtörténete II. (a tavaszi hadjárattól Komáromig).

Debrecen, 2021. szeptember 9-én

Velkey Ferenc
egy. docens

A kötelező és ajánlott irodalmak listája

I, Jegyzetek

a, Általános jegyzetként (az egyik kötelező):

- 1, Csorba László – Velkey Ferenc: **Reform és forradalom (1790–1848)**. Csokonai Kiadó. Történelmi Kézírónyvtár. Debrecen, 1998.
- 2, [vagy:] **Polgárosodás és szabadság (Magyarország a XIX. században)**. Szerk.: Veliky János. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp., 1999. [Műhely: DE TI, a von. részek szerzői: Gunst Péter, Veliky János, Velkey Ferenc.]
- 3, [vagy:] **Magyarország története a 19. században**. Szerk.: Gergely András. Osiris Kiadó. Bp., 2003. [2005. stb.] Műhely: ELTE TI, a von. részek szerzői: Gergely András, Pajkossy Gábor, Fónagy Zoltán, Dobszay Tamás.]

b, Ajánlott szakspecifikus jegyzetek, kötetek az intézmény- társadalom-, gazdaság-, művelődés-, eszme- és hadtörténehez:

- 1, Gyáni Gábor – Kövér György: Magyarország társadalomtörténete. A reformkortól a második világháborúig. Bp., 2006. –188.
- 2, Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Bp., 2002. Kaposi Zoltán: Magyarország gazdaságtörténete 1700–1848. 161–242.
- 3, Magyar művelődéstörténet. Szerk.: Kósa László. Osiris, Bp., 2003. Kósa László és Szegedy–Maszák Mihály von. fejezetei. 258–397.
- 4, Takáts József: Modern magyar politikai eszmetörténet. Osiris Kiadó, Bp., 2007. 8–74.
- 5, Magyarország hadtörténete III. Magyarország a Habsburg Monarchiában 1718–1919. Szerk.: Hermann Róbert. Zrínyi Kiadó, Bp., é. n. 65–170.
- 6, Dobszay Tamás: A rendi országgyűlés utolsó évtizedei (1790-1848). Országház, Bp., 2019.

c, Forgatható kézikönyvek

- 1, Horváth Mihály: Huszonöt év Magyarország történelméből 1823–1848. I–III. Bp., 1886.³
- 2, A magyar nemzet története VIII–IX. Szerk.: Szilágyi Sándor. VIII. köt. Marczali Henrik: Magyarország története III. Károlytól a bécsi congressusig 1711–1815. Bp., 1898.; IX. köt. Ballagi Géza: A nemzeti államalkotás kora 1815–1847. Bp., 1897.
- 3, Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet. VII. (Az 1. kiadásban). Szekfű Gyula: A tizenkilencedik és a húszadik század. Bp., [1933.]
- 4, Magyarország története 1790–1848. [Magyarország története tíz kötetben. 5/1–2.] Szerk.: Vörös Károly. Bp., 1980.
- 5, Erdély története. II. és III. köt. Szerk.: Makkai László, Szász Zoltán. Bp., 1988.
- 6, A magyar sajtó története I. 1705–1848. Szerk.: Kókay György. Bp., 1979.
- 7, Magyar Alkotmánytörténet. Szerk.: Mezey Barna. Osiris. Bp., 1998.

II. Forrásjegyzék a tételek sikeres földolgozásához:

Kötelező jellel:

- 1, **Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény**. Szerk.: Pajkossy Gábor. Osiris Kiadó. Bp., 2003.] 23–264. Elsősorban a következő dokumentumok: I: 2, 4, 6, 9, 12, 13, 15.; II: 2–5, 8–11, 14–17, 19–21; III: 1–5.

Erősen ajánlottan:

- 2, Gróf Széchenyi István: Hitel. Pesten. 1830. Elsősorban: I–40., 264–270.
- 3, Széchenyi István: Napló. Vál. szerk...: Oltványi Ambrus. Gondolat. Bp., 1978. [vagy: Osiris. Bp., 2002.] Elsősorban: 1825–26, 1836, 1847–48 (ápr. 11-ig). bejegyzései.
- 4, B. Wesselényi Miklós: Balítéletekről. Bukarestben, [Lipcse] 1833. Elsősorban: 48–81.
- 5, Kölcsey Ferenc: Országgyűlési napló. S. a. r.: Völgyesi Orsolya. Universitas. Bp., 2002. Elsősorban: 9–33. 70–71, 88–92.
- 6, Kossuth Lajos vezércikkei a Pesti Hírlapban. Több forráskiadványban. Újabban: Pajkossy G., 1998., Szöveg., Diószegi György: Kossuth Lajos üzenete. Bp., 1988.
- 7, Eötvös József művei. Reform és hazafiság II. köt. Szerk.: Fenyő István. Bp., 1978. Elsősorban: Agricola levelei I–VII. és 119–136., 181–192.

III. Irodalom a tételek igényes kidolgozásához:

(Nem a teljes köteteket ajánlott elolvasni, hanem csak a tételekhez illeszkedő egyes részeket, kiválasztott fejezeteket. A szakirodalomgyűjtést megkönnyítendő az online elérhető ajánlott anyagok olvashatók az elearning felületen!)

- 1, Benda Kálmán: Emberbarát vagy hazafi? Tanulmányok a felvilágosodás korának magyarországi történetéből. Bp., 1978. 64–104. 105–212.
- 2, Poór János: Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815. Bp., 1988.
- 3, Kosáry Domokos: Napóleon és Magyarország. Bp., 1977.
- 4, Gergely András: Egy nemzetet az emberiségnek. Tanulmányok a magyar reformkorról és 1848-ról. Bp., 1987. 9–98., 99–135., 380–429.
- 5, Kövér György szerk.: Magyarország társadalomtörténete. I. A reformkortól az első világháborúig. (Szöveggyűjtemény.) 1. Bp., é. n.
- 6, Orosz István: Magyarország gazdasága a feudalizmus alkonyán. In: Magyarország agrártörténete. Bp., 1996.
- 7, Orosz István: A jobbágyvilág megszűnése Magyarországon. Debrecen, 2010.
- 8, Varga János: Helyét kereső Magyarország. Politikai eszmék és koncepciók az 1840-es évek elején. Bp., 1982. 9–92.
- 9, Dénes Iván Zoltán: Liberális kihívásra adott konzervatív válasz. Budapest, Argumentum, Bibó István Szellemi Műhely. 2008. 15–28, 39–73.
- 10, Varga János: Keresztútban a Pesti Hírlap. Az ellenzéki és középutas liberalizmus elválása 1841–42-ben. Bp., 1983.
- 11, Kecskeméti Károly: Magyar liberalizmus 1790–1848. Bp., 2008.
- 12, Oplatka András: Széchenyi István. Bp., 2005. [vagy:] Csorba László: Széchenyi István Bp., 1991.
- 13, Trócsányi Zsolt: Wesselényi Miklós és világa. Bp., 1970.
- 14, Deák Ágnes–Molnár András: Deák Ferenc. Bp., 2003.
- 15, Kosáry Domokos: Kossuth Lajos a reformkorban. [Új kiadás:] Bp., 2002. [és/vagy:] Szabad György: Kossuth politikai pályája ismert és ismeretlen megnyilatkozásai tükrében. Bp., 1977. 9–110.
- 16, Fenyő István: A centralisták. Egy liberális csoport a reformkori Magyarországon. Bp., 1997.
- 17, Urbán Aladár: Batthyány Lajos miniszterelnöksége. Bp., 1986. 13–233.
- 18, Gergely András: 1848-ban hogy is volt? Tanulmányok Magyarország és Közép-Európa 1848–49-es történetéből. Osiris Kiadó, Bp., 2001.
- 19, A szabadságharc katonai története: Pákozdtól Világosig. 1848–1849. Szerk.: Bona Gábor. Zrínyi Kiadó. Bp., 1998.
- 20, Hermann Róbert: 1848–1849. A szabadságharc hadtörténete. Korona Kiadó, Bp., 2001.

Debrecen, 2021. szeptember 9-én

Velkey Ferenc
egy. docens